

**Nemzetközi
Kapcsolatok és
Politikatudományi
Doktori Iskola**

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Mezei Attila

Az Olajtermelés és Fogyasztás Hatása a Hatalmi Egyensúlyra

című Ph.D. értekezéséhez

Témavezető:
Hegedüs Krisztina, Ph.D.
Egyetemi Adjunktus

Budapest, 2024
© Mezei Attila
ALL RIGHTS RESERVED

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	3
2. A Kutatás Relevanciája	3
3. Szerkezet és Módszertan	6
3.1. Kvantitatív adatok.....	9
3.2. Esettanulmányok.....	10
4. A Disszertáció Eredményei.....	12
4.1 Neoklasszikus realizmus.....	13
4.2. Esettanulmány - USA	15
4.3 Esettanulmány – Japán.....	16
4.4. Esettanulmány - Oroszország	17
3. Következtetés	18
Főbb Hivatkozások.....	20
Saját Publikációk.....	22

1. Bevezetés

A 20. század elején a szénről a kőolajra, mint fő energiaforrásra való átállás óriási változásokat hozott az egész világon. Az olaj átalakította az életmódot, és a hadseregek számára is az egyik legfontosabb nyersanyaggá vált. Évtizedeken keresztül világszerte számos fenyegetés jelent meg az olajban gazdag államok és régiók részéről.

Az olajbevételekből táplálkoznak a "Nyugat legújabb ellenfelei". A Szovjetunió finanszírozta a hadserege kiépítését; Irak finanszírozta Kuvait lerohanását. Líbia és Irán terrorista csoportokat támogattak, és az Iszlám Állam is e "fekete arany" eladásából származó pénzből tartotta fenn magát. Az olaj nemzetközi rendszerre gyakorolt hatásának tanulmányozása mindig is hasznos volt, miután a kőolajat nemcsak a háztartási lámpák meggyújtására használták. A többszörös olajválságok megmutatták, hogy erre az erőforrásra olyannyira szükség van a mai gazdaságban, hogy azok, akik a tartalékok felett rendelkeznek, nemcsak gazdasági, hanem politikai hatalommal is rendelkeznek. Az olaj ára könnyen alakíthatja nemzetek sorsát, jólétet vagy recessziót is hozhat számukra.

Disszertációmban azt vizsgálom, hogy hogyan és milyen mértékben befolyásolja egy hatalom helyét a nemzetközi rendszerben, ha olyan természeti erőforrásokkal rendelkezik, mint az olaj. Kutatásomban egy állam puha és kemény erejének (soft, hard power) politikai-gazdasági aspektusát azonosítom az elmúlt száz évben. A kutatás bemutatja egyrészt az olajtermelés és fogyasztás, másrészt a hatalmi egyensúly (Balance of Power, BoP) közötti kapcsolatot.

Kvantitatív adatok és esettanulmányok segítségével a mai nemzetközi kapcsolatok egy fontos kortárs kérdésére tudok majd választ adni. A tudósoknak felül kellene vizsgálniuk a múltban az olajjal kapcsolatban tett előrejelzéseket. Kutatásom szükséges anyag a mai nemzetközi kapcsolatok (IR) tudósai számára, mivel a jelenkori események óriási hatást gyakoroltak az olaj jövőjére és az erőegyensúlyra.

2. A Kutatás Relevanciája

A kőolaj nemzetközi rendszerre gyakorolt hatásainak tanulmányozása a kőolaj kereskedelmi forgalomba kerülése óta mindig is hasznos volt. Valamivel több, mint 40 évvel ezelőtt Jimmy Carter amerikai elnök aggodalmának adott hangot a Perzsa-öböl biztonsága miatt. Az amerikai elnök bejelentette, hogy az Egyesült Államok, a nyugati féltekén található ország

megvédi a Közel-Keletet egy olyan idegen hatalomtól, amely szeretné megszerezni a térség feletti ellenőrzést.

Számos nemes ok indokolná ezt a látszólag önzetlen küldetést. Például a terrorizmus elleni küzdelem, az emberek kiemelése a szegénységből, a volt gyarmatok demokráciává alakításának segítése, a nukleáris fegyverek elterjedésének megakadályozása és így tovább. Az Egyesült Államok fő célja azonban az volt, hogy a világ egyik olajban leggazdagabb régiója továbbra is olyan hely maradjon, ahol az ország könnyen hozzájuthat az értékes nyersanyaghoz. Ez a politika világosan megnyilvánult az úgynevezett Carter-doktrínában, amely a Perzsa-öblöt az Egyesült Államok létfontosságú nemzeti érdekeként jelölte meg. (Davis [2017])

Jimmy Carter és utódja, Ronald Reagan idején a legfontosabb ellenség a Szovjetunió volt, és annak egyre fenyegetőbbnek tűnő jelenléte a térségben. A szovjetek afganisztáni háborúja és az iráni forradalom hatására az Egyesült Államok és a nyugati blokk igyekezett szemmel tartani a Közel-Keletet. Az USA azonban túl sok, a régióhoz kapcsolódó konfliktusban vett részt, például Irakban és Afganisztánban, és ezek költségei lassan, de biztosan megkérdőjelezték az amerikai adófizetőkben a katonai szerepvállalás szükségességét. (Glaser, Kelanic [2017])

Az európai hatalmak és az Oszmán Birodalom a 20. században elvesztették hatalmukat a térségben; a 21. században az USA szerepvállalása a térségben szintén csökkenőben van. Már csak ez a jelenség is a nemzetközi kapcsolatok középpontjába helyezi az olaj kérdését és annak hatását az erőviszonyokra. A kérdés időszerűségét nem csak ezek a nemzetközi és történelmi események indokolják önmagukban.

Az erőforráshiány és az energia kérdése is napirenden van. Amint a gazdaságot olajjal kezdték el működtetni, versenyfutás kezdődött a kereslet kielégítése érdekében. Tudjuk, hogy a fosszilis tüzelőanyagok nem megújuló energiahordozók, és eljön az idő, amikor a kitermelésük költsége olyan magas lesz, hogy gazdaságilag már nem lesz indokolt a felhasználásuk. Végül a világ kifogy a könnyen hozzáférhető kőolajkészletekből, és ez óriási következményekkel jár majd a ma ismert nemzetközi kapcsolatokra nézve.

A többször előforduló olajválság megmutatta, hogy ez az erőforrás olyannyira szükséges a mai gazdaság számára, hogy azok, akik a tartalékok elhelyezkedése felett rendelkeznek, nemcsak gazdasági, hanem politikai hatalommal is rendelkeznek. Michael Ross alkotta meg az "olajátok" kifejezést, amely tönkretetheti a társadalmakat, vagy legalábbis lényegesen rosszabb hatással lehet rájuk, mintha nem rendelkeznének ezzel az erőforrással. Az 1970-es

évek után az olajállamok 50%-kal nagyobb valószínűséggel kerülnek autoriter rezsimek alá, és 400%-kal kisebb valószínűséggel válnak demokráciává, mint társaik. Az országon belüli polgárháború esélye kétszeresére nő, ha az államnak van olaja azokhoz képest, amelyek nem rendelkeznek ilyen "áldással". Ennek oka, hogy az olajból származó bevételek az uralkodó rezsimek vagy a helyi hadurak zsebébe kerülnek, akik így finanszírozni tudják kíméletlen elnyomásukat. (Ross [2011]) A koronavírus-járvány, az orosz-ukrán konfliktus és a Kijev által hozott gazdasági és politikai intézkedések, amelyek megakadályozzák a Lukoil, Oroszország legnagyobb magán olajipari cége által Közép-Európába, elsősorban Magyarországra és Szlovákiába értékesített kőolajvezeték tranzitját, mutatják a téma aktualitását még 2024-ben is. (Martyniuk [2024])

Amint a fent említett példák mutatják, az olajjal és a külpolitikával kapcsolatos kutatások nagyon fontosak a nemzetközi kapcsolatokkal foglalkozó tudósok számára. Ezért gondoltam jó ötletnek, hogy a kérdéssel kapcsolatos kutatást folytassak. Kutatásom azt vizsgálja, *hogyan az államok hogyan gyakorolhatják hatalmukat az olajon keresztül. És milyen kiegyensúlyozó stratégiákat (balancing strategies) alkalmaznak hatalmuk fenntartására vagy növelésére.*

Kutatásom újszerűségét tovább fokozza az a nemzetközi kapcsolatok elmélete, amelyet a válaszok megtalálása érdekében alkalmazok. A neoklasszikus realista elmélet a nemzetközi kapcsolatok viszonylag új megközelítése. A nemzetközi kapcsolatok elméletének más, régebbi változataihoz képest kevés tanulmány és könyv alkalmazza. A neoklasszikus realista megközelítés a politikai lépések elemzésekor egyaránt figyelembe veszi a rendszerszintű ösztönzőket (systemic stimuli) mint a neorealizmus, de a jobb magyarázóerő érdekében más változókat is beépít, például a vezetők felfogását, a stratégiai kultúrát stb. is. Az olaj és az erőegyensúly esetében optimálisabb, ha az egységszintű változókat is bevonja a kutatásba, mert a rendszerszintű erők nem magyarázhatják kizárólagosan az államok politikai reakcióit és a nemzetközi eseményeket. Mint minden realista elmélet, a neoklasszikus realizmus a nemzetközi kapcsolatokat és a politikát is a befolyásért és a hatalomért folytatott küzdelemnek tekinti, ahol az erőforrások végesek, az egyes államok szándékait és képességeit illetően egy bizonytalan világban. (Frankel [1996] pp. ix-xx)

A neoklasszikus realista elméletek továbbá abból indulnak ki, hogy *"minden állam külső magatartását elsősorban a nemzetközi rendszerben elfoglalt hatalma és pozíciója, és különösen az anyagi képességek relatív részesedése alakítja* (Ripsman, Taliaferro, Lobell [2016] p. 56)". A neorealista tételek logikájának tisztázása és kiterjesztése mellett a neoklasszikus realizmus esettanulmányokat használ a hipotézisek tesztelésére és az államok viselkedésével és külpolitikájával kapcsolatos kérdések megválaszolására. (Schweller [2003])

p. 317) A külpolitikai döntéshozatal esettanulmányokon keresztül történő vizsgálata nagyszerű módja a neoklasszikus realizmus hasznosításának, mivel olyan tényezőkre (intervening variables) világíthat rá, amelyekre a strukturális elméletek nem képesek. A neoklasszikus realizmus felhasználja a realizmus erős strukturális magyarázó erejét, és a belföldi tényezők integrálásával bővíti az elméletet, hogy a külpolitika pontosabb modelljét állítsa elő. (Beqa [2017] p. 323) A neoklasszikus realizmus a külpolitika konstruktivista vagy liberális elemzésével szemben elméleti és empirikus tartósságot mutatott. (Foulon [2015]) Ezért a neoklasszikus realizmus nagyszerű elméleti eszköz a disszertációban, ahol a külpolitikai döntéshozatalt a relatív hatalmi eltolódásokhoz kapcsolódóan vizsgálom esettanulmányi módszerrel.

Egy hosszú távú, az elmúlt száz évet vizsgáló tanulmányban az olajtermelés és fogyasztás hatásának az erőviszonyokra gyakorolt hatása áll kutatásom középpontjában.

A nemzetközi kapcsolatok szakértőinek többsége nem látta előre az éghajlatváltozás halmozódó hatásait, a 2016-os amerikai elnökválasztás kimenetelét, a közel-keleti politika állandóan változó jellegét (például a szíriai és iraki fegyveres konfliktusokat, az iráni atomalku hatásait stb.) és az ukrajnai háborút. Továbbá az energetikához kapcsolódó új technológiák is helyet kapnak a kutatásomban. Ezek a közelmúltban bekövetkezett, előre nem látható események nagy hatással vannak a kérdés jövőjére. A disszertáció célja, hogy rávilágítson az államok által választott egyensúlyozási stratégiákra (balancing strategies), ezért jó alapot nyújthat a jövőbeli események elemzéséhez és a nemzetközi kapcsolatok jobb megértéséhez.

3. Szerkezet és Módszertan

A disszertációmban vannak olyan fejezetek, amelyek áttekintést nyújtanak a nemzetközi kapcsolatok szakirodalmában az erőegyensúlyról. Hogyan értelmezik, elemzik, és milyen kritikák léteznek az uralkodó értelmezésekkel szemben. Ez a háttér segít megérteni a hatalmi egyensúly elméletét, és az olajat is bevezetem a képbe, amikor az államok az erőegyensúly bizonyos változásaira adott válaszaikat dolgozzák ki.

Ez azt jelenti, hogy meg kell vizsgálnom, milyen módon létezik kapcsolat az olaj és a hatalmi egyensúly (BoP) között. A kapcsolat megértéséhez a lehetséges összefüggések és az oksági mechanizmus szempontjából a következő kérdésekre kell választ adni:

1. Az olajjal kapcsolatos nettó energiapotenciál. Hogyan játszik szerepet az erőegyensúlyban az, hogy valaki nettó nyersolaj- és/vagy olajimportőr-e?

Az első kérdés fontos annak meghatározásához, hogy az olaj más szerepet játszik-e egy olyan hatalom esetében, amely nettó importőr vagy sem. Ha erre a kérdésre az a válasz, hogy nem játszik szerepet, akkor az olaj jelentősége a nemzetközi politikában nagymértékben csökken, mivel egy állam relatív hatalmának jelentősége nem függ ettől az erőforrástól. Dolgozatomban a releváns nagyhatalmak helyzetét azonosítom az olajforrások feletti ellenőrzésük szempontjából. Ez a pozíció nagyban befolyásolja relatív hatalmukat, így a nemzetközi rendszerben elfoglalt helyüket.

2. Olaj és hadviselés. Hogyan befolyásolja az olaj a katonai képességeket? Hogyan befolyásolja a katonai és a nagy stratégiákat (grand strategy)?

Az olaj befolyásolja a katonai képességeket és a nagy stratégiákat a disszertációm szerint. Az esettanulmányok során és a 7.2. fejezetben is részletesen kifejtem, hogy az olaj, a hadviselés és a nagy stratégiák hogyan kapcsolódnak össze mind a nagyhatalmak, mind a regionális olajállamok (petrostates) esetében.

3. Az olajhoz való hozzáférés és a hatalmi egyensúly. Milyen szerepet játszik a hozzáférés törekenysége? Milyen szerepet játszanak a saját tartalékok?

A disszertáció középpontjában az erőegyensúly és az olaj közötti kapcsolat áll. Az ehhez a létfontosságú erőforráshoz való hozzáférés, a közvetlen vagy közvetett ellenőrzési módszerek megértése kritikus fontosságú ahhoz, hogy megfelelően meg lehessen magyarázni a nagyhatalmak egyensúlyozási stratégiáit. A 7.3. fejezet kifejti, hogyan kapcsolódik egymáshoz a hatalmi egyensúly és az olaj.

4. Az erőforrás-fegyver. Hogyan működik?

Az olajat a hadsereg és a gazdaság üzemanyagaként lehet felhasználni. Ez a jellemző az elmúlt száz év során folyamatosan változott. Amíg azonban az olaj a hadsereg és a gazdaság számára is fontos és rövid időn belül pótolhatatlan üzemanyag, addig nem lehet figyelmen kívül hagyni a potenciális fegyverként való jelentőségét. A disszertációban több példát is bemutatok arra, hogy az olajat politikai fegyverként használták, és hogy a felhasználás eredményes volt-e vagy sem. A dolgozatban kifejtésre kerül, hogy ezek a kísérletek miért és hogyan voltak sikeresek vagy sikertelenek.

5. Lehet-e az olajat birodalomépítésre és/vagy szövetségesek vásárlására használni?

Számos állam szövetség- és birodalomépítési módszerei az olajat mint olyan tényezőt használták, amellyel más államokat a saját befolyásuk köré csábítottak és ott tartottak. Az olajforrások feletti közvetlen vagy közvetett ellenőrzés befolyásolta egy állam relatív

hatalmát. A neoklasszikus realizmus és a hatalmi egyensúly elmélete szerint az államok célja, hogy fenntartsák és/vagy javítsák pozíciójukat a nemzetközi rendszerben. Ezért az olajtermelők megszerzése vagy megtartása a relatív hatalommaximalizálási törekvések részét képezi.

6. A függőség kérdése. Mennyire fontos a beszállítók diverzifikációja, és mennyire hatékonyan tudja egy nagyhatalom diverzifikálni olajbeszállítóit?

A függőség csökkentése a szállítók diverzifikálása révén az államok azon törekvése, hogy az ellátási zavarok esélyének csökkentése révén növeljék relatív hatalmukat. A diverzifikációs törekvések a nemzetközi szinten nyilvánulnak meg, és a nagyhatalmak közötti folyamatos játék, amelynek célja az olajtermelőkkel szembeni pozíciójuk javítása és/vagy fenntartása. A hatékony diverzifikáció nagyobb relatív szabadságot jelent a külpolitikai döntések terén, ami növeli egy állam relatív hatalmát.

A kutatás fő hipotézisei a következők:

H1. Az ipari forradalom óta minden nagyhatalom hozzáférhetett a bizonyított kőolajkészletek többségéhez.

H2. A nyersolajhoz való hozzáférés biztosítása befolyásolja a nagyhatalmak külpolitikáját. Minél kevesebb kőolajforrás felett rendelkezik egy állam, annál inkább ekörül az erőforrás körül összpontosul a külpolitikája.

H3. A nagyhatalmak kiegyensúlyozó stratégiák révén próbálják megőrizni és/vagy javítani helyüket a nemzetközi rendszerben. Ha a nagyhatalmak nem képesek fenntartani az olajkészletekhez való hozzáférésüket, olyan módon, hogy erejüket határaikon kívül is alkalmazni tudják hasonló szinten, mint a többi nagyhatalom, akkor elveszítik a nagyhatalmi státuszukat.

A kutatás tárgya az elmúlt évszázad, így számos olyan kérdésre kell választ adnom, amelyek a BoP mechanizmusával kapcsolatosak általában és a különböző időszakokban is. Ilyen például, hogy mely államok voltak a domináns hatalmak, milyen volt a korszak polaritása, és hogy ezek és más tényezők hogyan kapcsolódnak az olajhoz.

Kutatásom hosszú távú, így a nemzetközi rendszert nem lehet egyetlen átfogó időszakkal jellemezni. Az 1918 utáni évszázad hatalmas és alapvető változásoknak volt tanúja a hatalom elosztásában. Ezért a kutatás célja az elmúlt évszázadban fennmaradt különböző rendszerek

leírása. Az elmúlt száz év makroperiódusokra való felosztása segíti az egyes történelmi időszakok leírását.¹

A makroidőszakok, amelyekre a kutatásomat felosztottam, jellemzőik alapján különböznek egymástól:

1. **1918-1945:** Az első világháború vége és a második világháború vége közötti időszak. Ez az időszak nagyban különbözik az 1945 utáni világtól, és az olaj korai térhódítását mutatja be.
2. **1945-1973:** A második világháború után az erőviszonyok óriási mértékben eltolódtak, és a hidegháború korszaka saját makro-időszakot érdemel a kutatásban. Ez az olcsó olaj korszaka.
3. **1973-1998:** Az olcsó olaj megszűnése, a Szovjetunió bukása és a kétpólusú világ új fejezetet jelent a nemzetközi kapcsolatokban. Ráadásul ez a korszak a hagyományos olajforrások hanyatlásának korszaka az USA-ban.
4. **1998-tól napjainkig:** A 9/11 utáni világ és a nem állami szereplők növekvő jelentősége a nemzetközi kapcsolatokban. A Közel-Kelet, a jelentős olajtermelő régió a figyelem középpontjába kerül. A palaolaj bevezetése.

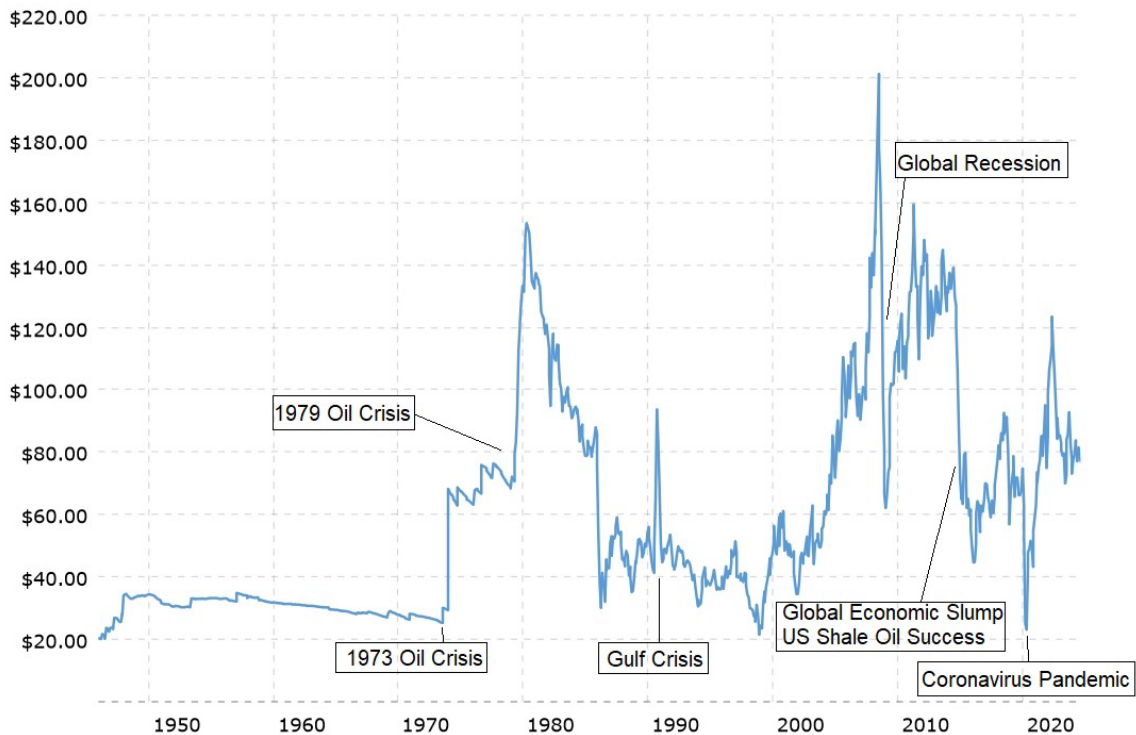
3.1. Kvantitatív adatok

Az országok olajkitermelési képességeire vonatkozó adatokhoz elég könnyű hozzájutni. Történelmi példák segítenek abban, hogy lássam, hogyan gyakorolhatják az államok a hatalmat ezen az eszközön keresztül. A kutatásban fontos szerepet kap az olajtermelés, a fogyasztás, az ismert tartalékok változásainak mérése és a várható tendenciák előrejelzése. A 9.1. fejezetet a bizonyított készletekre (proven reserves) vonatkozó pontos számok megszerzésének nehézségeinek szenteltem. A mennyiségi adatok lesznek a mutatói annak, hogy az államok által választott különböző egyensúlyozási stratégiák alátámaszthatók-e vele vagy sem. A kutatás elvégzéséhez a kőolajfogyasztáshoz és termeléshez kapcsolódó statisztikai adatokat szeretnék felhasználni. Kutatásomban igyekszem az elmúlt száz évre koncentrálni, amely gazdag példákban, mint például az 1970-es évek olajválságai. Azért is fontos az olaj nemzetközi rendszerre gyakorolt hatásának vizsgálni, mert a jelenség hosszú távú hatásának vizsgálatával a további kutatások stabilabb előrejelzést hozhatnak a jövőre nézve. Az olajár könnyen hozzákapcsolható bizonyos történelmi eseményekhez, ahogyan azt az 1. ábra mutatja.

---

¹ A vizsgált időszak a koronavírus világjárvánnyal ér véget. További kutatásokat kell végezni a világjárvány és az orosz-ukrán konfliktus hatásának az erőviszonyokra és az olajra gyakorolt hatásainak bemutatására.

1. ábra. Inflációval Kiigazított Olajár és Globális Események

Forrás: A szerző szerkesztése a Macrotrends.net [2024]a alapján.

3.2. Esettanulmányok

Mint már említettem, a kutatásom során statisztikai adatokat használnék, és összehasonlító esettanulmányokat is szeretnék végezni. A disszertációm kiválasztási szempontjai között több korlátot is figyelembe kell vennem. A dolgozat tárgya globális, ezért az államok hatalmas választékát kell leszűkíteni. Úgy döntöttem, hogy három esettanulmányt kell a disszertációhoz csatolni, hogy kellőképpen bizonyítani vagy cáfolni lehessen a hipotéziseimet. A három esettanulmánynak a következő kritériumoknak kell megfelelnie:

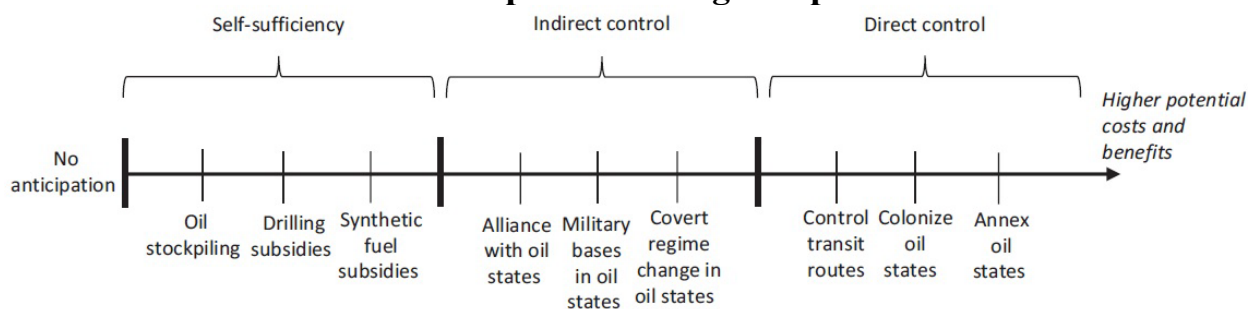
- Nagyhatalom a 20. században
- Az olajforrásokhoz való hozzáférés eltérő szintje a másik két esettanulmányhoz képest
- Földrajzi sokféleség az esettanulmányok között a globális hatókör érdekében
- Különböző típusú politikai rendszerek

A kiválasztási kritériumoknak leginkább megfelelő három állam az USA, a Szovjetunió/Oroszország és Japán. Mindhárom elérte a nagyhatalmi státuszt a vizsgált időszakban. Az USA amerikai, Oroszország európai/ázsiai, Japán pedig ázsiai nagyhatalom, így kellőképpen lefedik a kontinenseket és a kutatás globális hatókörének kritériumait. A három kiválasztott államnak bizonyos szempontból különbözniük kell egymástól ahhoz, hogy igazolni lehessen a felvételüket. Az olajkészletekhez való hozzáférésük szintje eltérő, gazdaságuk jelentős olajtartalékokkal rendelkező (USA), olajtartalékok nélküli (Japán) és olajtartalékokkal rendelkező vegyes gazdaságú. A kutatásnak figyelembe kell vennie a

különböző típusú politikai rendszereket. Ez különösen fontos ha a neoklasszikus realizmust alkalmazom fő elméleti háttérként. A neoklasszikus realizmus nemcsak a rendszerszintű erőkkal, hanem az egységszintű változókkal is foglalkozik. Ilyen például a vezetői felfogás, a stratégiai kultúra, az állam-társadalom kapcsolatok és a hazai intézmények. A három állam belső szerkezete nagyon eltérő, az USA elnöki demokrácia, Japán alkotmányos monarchia, a Szovjetunió szocialista ország volt, később Oroszország tekintélyelvű diktatúra lett. Ezek az összehasonlító esettanulmányok rávilágíthatnak az országok közötti különbségekre, és sokkal világosabb képet adhatnak a kutatás eredményét illetően.

Az olaj, mint a gazdaság és a hadseregek egyik fő erőforrása, olyan kényszerítő potenciállal rendelkezik, amellyel más nyersanyagok nem rendelkeznek. Az ettől az erőforrástól való függés veszélyt jelent a nagyhatalmak nemzeti érdekeire, a hozzáférés biztosításának a nagyhatalmi stratégiák kialakításakor előtérbe kell kerülnie. A rendszerszintű nyomás, például az egy szállítótól való fokozott függőség és bizonyos kereskedelmi útvonalak függősége, hogy az olaj a világ minden tájáról érkezzon, módosítja az államok külpolitikáját. Azonban nemcsak a rendszerszintű nyomás érdekes, hanem az egységszintű tényezők is. Hogyan értelmezik és kezelik ezeket a nyomásokat a vezetés legmagasabb szintjein. A nagyhatalmi státusz viszonylag nagy mozgástérrel jár a nemzetközi szinten, de az országok olajfüggőségének figyelembevétele nélkül, olyan helyzetekben, amikor az olajhoz való hozzáférés korlátozott, a választási lehetőségek is korlátozódhatnak az ország számára. Ellenséges államok vagy nem állami szereplők azzal fenyegetőzhetnek, hogy elvágják az olajellátást, csökkentve a célzott állam abszolút és relatív hatalmát egyaránt. A nemzetközi szinten való hatalmuk biztosítása érdekében a nagyhatalmak a fenyegetés elhárítására kiegyensúlyozó stratégiákat alkalmaznak. Ezek az egyensúlyozó stratégiák általában óvatos intézkedések, amelyek célja, hogy megelőzzék az olajtól való esetleges elzárkózást. Ezek az anticipációs stratégiák széles skálán mozognak. (Kelanic [2020] p. 1) Megnyilvánulhatnak az önellátás növelésében (belső egyensúlyozás), a külföldi olajforrások közvetett ellenőrzésében vagy közvetlen ellenőrzésében (külső egyensúlyozás). Költségük széles körben eltérhet, de általában az adott állam számára az önellátás a legkevesbé költséges, a közvetlen ellenőrzés pedig a legköltségesebb stratégia. A 8. ábra e kiegyensúlyozó/előrejelző stratégiák spektrumát mutatja.

8. ábra. Az Anticipációs Stratégiák Spektruma

Forrás: Kelanic [2020] p. 33

A 9. táblázatban az egyensúlyozó stratégiák összefoglalása található példákkal kiegészítve.

9. táblázat. A nagyhatalmi előrejelző/egyensúlyozó stratégiák összefoglalása

JELLEMZŐ	Önellátás (belső kiegyensúlyozás)	KÖZVETETT ELLENŐRZÉS (Külső kiegyenlítés)	DIRECT CONTROL (Külső kiegyenlítés)
Logika	Csökkentse a külső olajtól való függőséget	Az olaj "baráti kezekben" maradjon, távol az ellenfelektől; fokozza az együttműködést.	A külföldi olaj- és tranzitútvonalak közvetlen anektálása
Jelentések	Belpolitika	Fenyegetések, katonai segítségnyújtás, szükség esetén erőszak	Katonai erő
Költségek és kockázatok	Alacsony	Közepes	Magas
Az olajbiztonság előnyei	Korlátozott	Potenciálisan nagy, de nem garantált	Nagy, garantált
Kiegyensúlyozó stratégiák	Készletek, alternatív tüzelőanyag-támogatások, megőrzés	Biztonsági megállapodások, fegyverreladások, bázisok	Területi hódítás, tengeri útvonalak ellenőrzése
Példák	Az USA stratégiai kőolajtartáléka, Zöld New Deal	USA-Szaúd-Arábia szövetség, Mohammed Moszadegh megbuktatása Iránban (Ajax hadművelet)	Japán inváziója Holland-Kelet-Indiába, 1956-os Szezei-csatorna-válság, Irak inváziója Kuvaitba.

Forrás: Kelanic [2020] p. 39 alapján

4. A Disszertáció Eredményei

Az erőegyensúly-elmélet (balance of power theory) gyökerei az ókorig vezethetők vissza. (Kaufman, Little, Wohlforth [2007]) A görög városállamok és szövetségeik egyértelmű bizonyítékai annak, hogy ez a koncepció már jó ideje releváns a nemzetközi kapcsolatokban. A birodalmak és a különböző államok állandóan ingadozó relatív ereje, amelyek mindegyike igyekszik fenntartani vagy javítani a pozícióját, és fenntartani vagy megzavarni a status quo-t, a hatalmi egyensúlynak nevezett jelenséghez vezet. A kifejezést különböző jelentéssel használják:

- Egy bizonyos állapotra irányuló politika
- A dolgok tényleges állása
- A hatalom megközelítőleg egyenlő elosztása
- A hatalom bármilyen elosztása. (Morgenthau, Thompson [2006] 179. o.)

Ezt a fogalmat az erőegyensúly leírásával pontosítanám tovább: *Az erőegyensúly a nemzetközi politikában rejlő olyan tendencia, amely a hatalomnak egy bizonyos, a világ főbb szereplői által elfogadható eloszlását hozza létre.*

4.1 Neoklasszikus realizmus

Kutatásom fő újdonsága a nemzetközi kapcsolatok neoklasszikus realista elméletének kiszélesítése. Ez a viszonylag új elméleti iskola a neorealizmusnál árnyaltabb megközelítést nyújt a nemzetközi politikához. A nemzetközi kapcsolatok rendszerszemléletű megközelítései ritkán nyújtanak egyértelmű és biztos körülményeket a külpolitikai döntéshozatalhoz. A döntéshozók számára a fenyegetések és a lehetőségek különbözőképpen jelentkezhetnek, ezért a rendszerszemléletű megközelítések önmagukban aligha adhatnak kielégítő leírást a külpolitikai eredményekről. (Ripsman, Taliaferro, Lobell [2016] p. 3)

A strukturális megközelítéshez képest kevés, de fontos fő különbség van, amelyet az erőegyensúly elmélet és az olaj tekintetében elengedhetetlenül fontos megérteni. A neoklasszikus realizmus előtti realista gondolkodás a nemzetközi kapcsolatok elméletében a kényszereket hangsúlyozta; a pontosabb külpolitikai elemzéshez azonban a belföldi változókat és kényszereket is be kell vonni. Ezért jobb elmélet az erőegyensúly, a külpolitika és az olaj közötti kapcsolat vizsgálatára. A neoklasszikus realisták abban különböznek a neorealista gondolkodóktól, hogy elutasítják azt az elképzelést, hogy a rendszerszintű nyomás azonnal befolyásolja az államok cselekvését. Egy anarchikus rendszerben a relatív hatalom és a belső tényezők is befolyásolják az egységek viselkedését. (Firoozabadi, Ashkezari [2016]) A realista biztonsági dilemma alkalmazható az erőforrás-ellátottság területére, beleértve az energia mint stratégiai árucikk jelentőségét is. A stratégiai nyersanyagok elkerülhetetlenül versenyre készítetik a nagyhatalmakat az ellenőrzésükért, ami növeli a tétet a biztosításukért. (Moran, Russel [2009] pp. 1-12.) A realisták számára a geopolitikához és a kőolajforrásokhoz kapcsolódó biztonsági dilemmával való foglalkozás során a fő kérdések:

- Az olaj elérhetősége
- Az olaj iránti kereslet
- Az olaj árázása

- A kőolaj megszerzéséért versengő állami/nem állami szereplők jellege (Mohapatra [2016] p. 686)

A 19. Táblázat megmutatja a Nagy hatalmak által ellenőrzött kőolajtartalékokat.

19. táblázat. **A világ nagyhatalmak által ellenőrzött nyersolajkészletei²**

Makro időszakok	Nagy hatalmak	A kőolajkészletek ellenőrzése (milliárd hordó) ³	A világ összes olajtartalékának %-a	A világ összes kőolajkészletének az 1. szintű nagyhatalmak által ellenőrzött %-a
<i>Első makro időszak</i>	USA	20.8	48,32%	87,49%
	SZOVJETUNIÓ	6.8	15,69%	
	UK	8.9	20,61%	
	Németország			
	Franciaország			
	Olaszország			
Japán	1.2	2,87%		
<i>Második makro időszak</i>	USA	445	67,3%	79,4%
	SZOVJETUNIÓ	80	12,1%	
<i>Harmadik makro időszak</i>	USA	600,6	59,61%	65,27%
	Szovjetunió/Oroszország	57	5,66%	
<i>Negyedik makro időszak</i>	USA	1229,3	73,79%	73,79%

Forrás: Szerző szerkesztése Stebinger [1920] p. 123; Jenkins [1997] p. 94; Oil and Energy Trends [2023] alapján

H1. minden makro időszakban igaz, a nagyhatalmak közvetlen vagy közvetett módon rendelkeztek az olajforrások többsége felett, amint azt a 19. táblázat mutatja. A tanulmány makro időszakokra vonatkozó része erős bizonyítékot talál a *H1.* mellett, ellentmondásos bizonyítékot a *H2.* mellett, és alátámasztó bizonyítékot a *H3.* mellett. A disszertáció hipotézisek bizonyítási képességét tovább fokozza, hogy az utolsó részben esettanulmányokat használnak.

² A 19. táblázat a tartalékok kiszámításának bizonytalansága miatt közelítő számokat használ (a 9.1. fejezet részletesen kifejti ezt a kutatási problémát).

³ A nagyhatalmak szövetségesei az olaj feletti közvetlen vagy közvetett ellenőrzésük miatt kerültek hozzá az összesített számokhoz (lásd bővebben a 7. fejezetben).

4.2. Esettanulmány - USA

A modern olajipar az Egyesült Államokban az 19. században kezdődött. Azóta sok minden történt, és az olaj hatásai maradandó hatást gyakoroltak a világtörténelemre. Az olajbőség az első évtizedekben az Egyesült Államok gazdasági erejét az egekbe szöktette, de az 1910-es években az olaj felfedezési arányának csökkenése miatt először aggódni kezdett az USA. A második világháború megmutatta, hogy az olaj mennyire fontos a gazdaságok számára, és az Egyesült Államok, mint nagy kitermelő a saját üzemanyagkészleteinek köszönhetően nagy katonai műveleteket tudott végrehajtani a hatalmas Csendes-óceánon. Ez segítette az országnak legyőzni a japánokat, akik a fekete arany nélkül küszködtek. Az Egyesült Államok a második világháborúban az olajat a szövetségeseinek támogató eszközeként használta. A Marshall-terv keretében számos olajszállítmányt szállítottak az USA-ból Európába is, hogy a gazdaságokat szorosabbra fűzzék. Az Egyesült Államok külpolitikai eszközként használta olajkincseit, hogy a nyugat-európai országokat közelebb hozza a nyugati féltekéhez. A Szovjetunió ezt a befolyást fenyegetésnek tekintette, ezért a közép-kelet-európai szatellit államai nem kérték az európai helyreállítási programot.

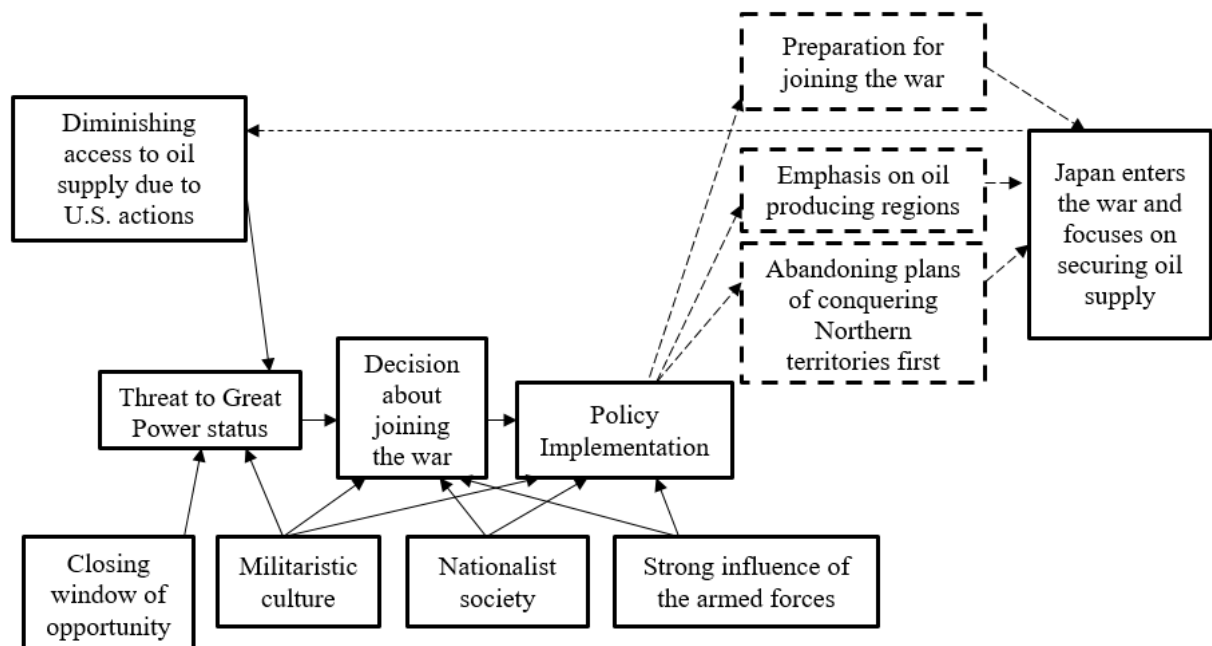
A hidegháború megmutatta az Egyesült Államoknak, hogy egyes szövetségesei értékes erőforrásokkal rendelkeznek, mint például Szaúd-Arábia, és elkezdte anyagilag támogatni az országot, hogy egy jelentős olajtermelőt biztosítson maga mellé. Az olaj az 1970-es évekig nem mutatta meg negatív értelemben vett nagy gazdasági potenciálját. Az olajválságok sokkolták a világot, és az Egyesült Államok rájött, hogy bármennyire is nagy szereplő, az ország már nem önfenntartó. Az 1973-as és 1979-es olajválság megmutatta az USA-nak, hogy valamit tenni kell annak érdekében, hogy külpolitikája szélesebb teret kapjon. Függetlenül attól, hogy az Egyesült Államok a hidegháború idején első számú nagyhatalom volt, az 1970-es évek után aktívabban kellett dolgoznia az energiafüggetlenségért. Az elnökök Nixon óta egyre több üzemanyag-takarékossági stratégiát dolgoztak ki, és nagymértékben fektettek be a megújuló és egyéb energiaforrásokba, hogy ellensúlyozzák az olajfegyver fenyegetését. Az 1967-es hatnapos háború és az 1991-es első öbölháború megmutatta, hogy az Egyesült Államok, mint jelentős olajtermelő csak rövid ideig tudott ellenállni az "olajfegyver" ellen. Az 1973-as és az 1979-es válság, valamint George H.W. Bush elnök beszéde megmutatta, hogy még egy diverzifikált gazdaság, amely a legnagyobb katonai és gazdasági erővel rendelkezik, sem tudja nemzetközi kapcsolatait az olaj kérdésének erőteljes figyelembevétel nélkül vezetni. Az Egyesült Államok esettanulmánya alátámasztja a *H1.* és a *H3.* hipotéziseket, de nem támasztja alá a *H2.*-t. Az Egyesült Államok hatalmas mennyiségű olajtartalékokhoz jutott hozzá, ezért meg tudta őrizni nagyhatalmi státuszát (tier 1 Great Power), azonban külpolitikájának a saját viszonylag jó tartalékoktól és termelési

képességektől függetlenül is kiemelt figyelmet kellett fordítania az energia- és olajbiztonságra.

4.3 Esettanulmány – Japán

Holland Kelet-India esete azt mutatja be, hogy Japán hogyan módosította katonai kampányát, és hogyan adott kiemelt jelentőséget a területnek a nagy olajtartalékoknak és finomítói kapacitásoknak köszönhetően. A Pearl Harbor elleni támadás után alig tíz nappal a japán hadsereg már a szigeten volt, hogy elfoglalja az értékes létesítményeket. A finomított olajtermékek jelentősége nemzetbiztonsági kérdés, különösen az olyan országok számára, amelyek olyan szegényes olajforrásokkal rendelkeznek, mint Japán. Ezek a termékek szükségesek a szállításhoz, ami a háború egyik kulcstényezője. Az erőforrások, a katonai felszerelések és a személyi állomány átcsoportosításához szükséges eszközök nélkül nem lehet háborút nyerni.

29. ábra. **Japán Második Világháborúba Való Belépésének Neoklasszikus Realista Modellje.**

Forrás: Szerző szerkesztése Ripsman, Taliaferro, Lobell, [2016] p. 34 modellje alapján

A japán példa világosan mutatja, hogy egy olyan erőforrásban szegény országnak, mint Japán, hogyan kellett módosítania külpolitikai döntéseit. A kőolajtermékek és az olaj mind a háborús, mind a békeidőben működő gazdaságok számára fontos szerepet játszottak. Holland Kelet-India esete azt mutatja, hogy a japán kormány a holland és a közeli brit gyarmatokat gazdasági eszközökkel kívánta a befolyási övezetéhez csatolni. Ez komoly ellenállásba

ütközött az európai gyarmati hatalmak részéről. Ez az oka annak, hogy Japán nyílt hadba lépése után tíz nappal inváziós erői már Borneó szigetén voltak, hogy biztosítsák a régió gazdag olajkészleteit. A terület a háború alatt Japán számára nagyon fontos beszállítónak bizonyult. Azonban nem tudott annyi nyersanyagot biztosítani Japán számára, hogy felvegye a versenyt az Egyesült Államok képességeivel.

Japán veresége után gazdaságának helyre kellett állnia. Ez azt jelentette, hogy a japán cégek élvezték a nyugati blokk által nyújtott előnyöket. Az Egyesült Államok érdeke az volt, hogy Japán virágozzon, de az első olajválság esetén nem tudta megvédeni az országot az olajhiánytól. Japán külpolitikának el kellett határolódnia az Egyesült Államoktól Izrael kérdésében, hogy helyreállítsa kapcsolatait a világ legfontosabb olajtermelő régiójával. A japán kormány nyilvános nyilatkozatokkal és magas szintű látogatásokkal igyekezett elnyerni a közel-keleti olajtermelő országok jóindulatát, ami biztosan nem történt volna meg, ha a térség nem lett volna Japán egyik legfontosabb olajbeszállítója.

Mivel a japán kormány által hozott belső intézkedések (megnövelt SDR, az olajipar integrációja) viszonylag gyenge eredményeket mutatnak, a japán külpolitikának be kellett vezetnie az erőforrás-diplomáciát, mint az ellátási hiányok hatékony leküzdésének módját. Japán kapcsolatai az olajtermelő országokkal évtizedek óta javulnak. Ez azt mutatja, hogy Japán külpolitikai döntéseit a 20. században nagyban befolyásolta az olaj. Az energiadiverzifikáció csak enyhíteni tudná ezt a nyomást, de a 21. században sem tudja megszüntetni. A *H1.* és *H2.* hipotézisek csak a második világháború végéig értékelhetők, mert Japán azért veszítette el az első osztályú nagyhatalmi státuszát, mert nem tudott elegendő olajkészletet biztosítani magának a háborús erőfeszítéseikhez, ahogy azt a *H3.* feltételezi.

4.4. Esettanulmány - Oroszország

A Szovjetunió és később az Orosz Föderáció esete azt mutatja, hogy egy hatalmas mennyiségű nyersanyaggal és félig diverzifikált gazdasággal rendelkező országra hogyan hat az olaj és a gáz. A Szovjetunió több évtizedes növekedést tudott finanszírozni az olaj- és gázipar segítségével, és a fekete arannyal, földgázzal tudta támogatni szövetségeseit.

Ez a támogatás jól jött, amikor az olajválságok sokkolták a világot, de óvatlanná tette az országot e válságok közép- és hosszú távú hatásaival szemben. A nyugati világ az innovációval és az energiadiverzifikációval mint stratégiával igyekezett ellensúlyozni a további olajpiaci zavarokat, miközben a Szovjetunió az olajbevételeit hatalmas hadseregére költötte. Végül a Szovjetunióban az innováció hiánya részben az ország felbomlásához vezetett. Az 1990-es években az olajipar privatizációja külföldi tőkét hozott Oroszországba,

amelynek kétségbeesetten szüksége volt befektetésekre ahhoz, hogy a 20. század végére legalább régiós nagyhatalommá válhasson.

Vlagyimir Putyin felemelkedése és a 2000-es évek elejének szárnyaló olajárai lehetővé tették Oroszország számára, hogy ismét jelentős hatalmi rangra emelkedjen, és fegyveres konfliktusokban vegyen részt Grúziában, Ukrajnában és Szíriában. Az olajipar államosítása elűzte a nagy olajcégeket az országból, és a Kreml ismét befolyást kezdett gyakorolni az ágazatra, hogy az olajat szabadabban használhassa külpolitikai (és belpolitikai) célokra. Az olaj- és gázbevételek segítik Oroszországot abban, hogy fenntartsa még mindig viszonylag nagy hadseregét, és szükség esetén külföldön is bevetesse azt. Emellett az olaj és a gáz külpolitikai eszközként is felhasználható államok megbüntetésére vagy jutalmazására.

Nyilvánvaló, hogy különösen az Európai Unió országai nagymértékben függenek két olyan fosszilis tüzelőanyagtól, amelyeket Oroszország tudna a legkényelmesebben biztosítani. Az EU igyekszik diverzifikálni a beszállítóit, hogy ellensúlyozza e függőség negatív következményeit, de Oroszország is függ az európai országoktól, hogy azok legyenek a fogyasztói. Oroszország külpolitikája nagymértékben az olajra (és a gázra) összpontosít, és hatalmi kivetítési képességei (power projection capabilities) jobban függenek ettől a két fosszilis tüzelőanyagtól, mint bármely más, a birtokában lévő árucikktől. Az EU energiadiverzifikációs törekvései a 2000-es évek közepe óta folyamatos küzdelmet jelentenek. Az ukrajnai háború kitörése óta azonban az EU fokozta erőfeszítéseit annak érdekében, hogy kevésbé függjön az orosz olajtól és gáztól. Ezeknek az intézkedéseknek mind gazdasági, mind környezetvédelmi szempontból ára van. Nem számít, hogyan ér véget az ukrajnai háború, Oroszország siettetten az EU hajlandóságát arra, hogy kevésbé függjön az orosz fosszilis tüzelőanyagoktól. Ez a jelenség az érdekek és a hatalmi kivetítési képességek átrendeződését fogja eredményezni, mivel Oroszországnak új fogyasztókat kell találnia az erőforrásainak. Ez a váltás Oroszországnak is sokba fog kerülni, mivel infrastruktúrája nem áll készen arra, hogy minden szállítását más piacokra, például a Távol-Keletre irányítsa.

A dolgozat hipotézisei szerint Oroszország hatalmas mennyiségű tartalékokat ellenőriz (ami alátámasztja a *H1.*), és külpolitikáját a fosszilis tüzelőanyagokra összpontosítja (ami a *H2.-t.*). Továbbá nem ad meggyőző választ a *H3.* kérdésre, mivel Oroszország nem veszítette el jelentős olajtermelői státuszát, de elvesztette az 1-es szintű nagyhatalmi rangját.

3. Következtetés

A doktori disszertáció célja az olaj és az erőegyensúly kapcsolatának vizsgálata a neoklasszikus realizmus szemszögéből. A nemzetközi kapcsolatok elméleti hátterének, a

hatalmi egyensúlyelméletnek és az olajtörténetnek az alapos feltárása után a kutatásomat makroidőszakokra bontottam. Ezekben a makroperiódusokban és az esettanulmányokban a javasolt három hipotézist vizsgáltam.

H1. Az ipari forradalom óta minden nagyhatalom hozzáférhetett a bizonyított kőolajkészletek többségéhez. A 19. táblázatban összesítettem a rendelkezésre álló adatokat, hogy bemutassam a tartalékok eloszlását a javasolt makroidőszakokban. A H1. kapcsán elég bizonyítékot találtam ahhoz, hogy megállapítsam, hogy ez a hipotézis helyes.

H2. A nyersolajhoz való hozzáférés biztosítása befolyásolja a nagyhatalmak külpolitikáját. Minél kevesebb kőolajforrás felett rendelkezik egy állam, annál inkább ekörül az erőforrás körül összpontosul a külpolitikája. A makroidőszakokban, a történelmi példákban és az esettanulmányokkal nem találtam elegendő alátámasztó bizonyítékot a H2-re. Továbbá az Egyesült Államok és Oroszország esetében több olyan ellentmondásos cselekedetet találtam, amelyek azt mutatják: még az olajban gazdag államok is az olajhoz való hozzáférés köré összpontosítják külpolitikájukat. A H2. csak akkor lehet helyes, ha egy nagyhatalom bőséges olajforrások felett rendelkezik, az olajellátásnak rövid ideig tartó zavarai vannak (vagy a válság nem befolyásolja a globális olajkitermelést), és elegendő többletkészlettel rendelkezik, amely képes a kitermelés fokozására, és vannak közvetlen vagy közvetett eszközök a napi olajtermelés válságtól független növelésére. A H2. esetében a neoklasszikus realizmus alkalmazása jobb magyarázó erőt mutat, mint más elméleteké. A rendszerszintű erők mellett az egységszintű tényezők, mint a vezetői felfogás (Oroszország és Putyin esetében), valamint a hazai intézmények és a stratégiai kultúra (Japán esetében) mutatták magyarázó erejüket az energia- és külpolitikával kapcsolatban.

H3. A nagyhatalmak kiegyensúlyozó stratégiák révén próbálják megőrizni és/vagy javítani helyüket a nemzetközi rendszerben. Ha a nagyhatalmak nem képesek fenntartani az olajkészletekhez való hozzáférésüket, olyan módon, hogy erejüket határaikon kívül is alkalmazni tudják hasonló szinten, mint a többi nagyhatalom, akkor elveszítik a nagyhatalmi státuszukat. Az Egyesült Királyság, Franciaország és a Japán esettanulmány történelmi példáján keresztül bemutattam, hogy az olajhoz való hozzáférés fenntartása kiegyensúlyozó stratégiák révén elkerülhetetlen része a nagyhatalmi státusznak. Rangjuk elvesztése alátámasztotta a H3. Oroszország esete megmutatta, hogy még az olajforrásokhoz való nagyfokú hozzáférés is elégtelen kritérium ahhoz, hogy az első rangú (tier 1) nagyhatalomnak tekintsék.

A disszertáció során bizonyítékot találtam arra, hogy a *H1.* és a *H3.* bizonyított, a *H2.* pedig elvetendő. A neoklasszikus realizmus és az hatalmi egyensúly elmélet magyarázó ereje a 21. században is alkalmazható a külpolitika elemzésének nagyszerű módjaként.

Főbb Hivatkozások

Beqa, M. [2017]: *Neoclassical Realism – Its Promises and Limits as a Theory of Foreign Policy* European Academic Research Journal Vol. V. Issue 1 pp. 316-330
https://www.researchgate.net/profile/Mentor-Beqa/publication/330204875_Neoclassical_Realism_Its_Promises_and_Limits_as_a_Theory_of_Foreign_Policy/links/5c33b3cba6fdccd6b59a45c3/Neoclassical-Realism-Its-Promises-and-Limits-as-a-Theory-of-Foreign-Policy.pdf Accessed: 02.08.2024.

Brawley, M. R. [2004]: *The Political Economy of Balance of Power Theory* in Paul, T.V., Wirtz, J., Fortman, M. [2004]: *Balance of Power – Theory and Practice in the 21st Century* Stanford University Press, Stanford

Davis, D. L. [2017]: *Don't Take the Oil: Time to Ditch the Carter Doctrine* The National Interest <https://nationalinterest.org/feature/dont-take-the-oil-time-ditch-the-carter-doctrine-19310> Accessed: 10.01.2022.

Firoozabadi, J. D., Ashkezari, M. Z. [2016]: *Neo-classical Realism in International Relations* Asian Social Science Vol. 12 No. 6, Canadian Center of Science and Education
<http://dx.doi.org/10.5539/ass.v12n6p95> Accessed: 25.06.2024.

Foulon, M. [2015]: *Neoclassical Realism – Challengers and Bridging Identities* International Studies Review 17 pp. 635-661 <http://www.jstor.org/stable/24758570> Accessed: 02.08.2024.

Frankel, B. [1996]: *Restating the Realist Case: An Introduction*, pp. ix-xx, in ed. Frankel, B. [1996]: *Realism: Restatements and Renewal*, London: Frank Cass
Glaser, C. L., Kelanic, R. A. [2017]: *Getting Out of the Gulf* Foreign Affairs <https://www.foreignaffairs.com/articles/persian-gulf/2016-12-12/getting-out-gulf> Accessed: 10.01.2022.

Jenkins, G. [1997]: *World Oil Reserves Reporting 1948-96: Political, Economic and Subjective Influences* OPEC Review Vol. 21, I. 2 <https://doi.org/10.1111/1468-0076.00025> Accessed: 05.06.2024.

Kelanic, R. A. [2020]: *Black Gold and Blackmail – Oil and Great Power Politics* Cornell University Press, Ithaca and London ISBN 9781501749209

Lobell, S. E., Ripsman, N. M., Taliaferro, J. W. [2009]: *Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy* Cambridge University Press ISBN: 978-0521731928

Macrotrends.net [2018]: *WTI Crude Oil Prices – 10 Year Daily Chart* <https://www.macrotrends.net/2516/wti-crude-oil-prices-10-year-daily-chart> Accessed: 24.10.2018.

Macrotrends.net [2022]: *Inflation Adjusted Crude Oil Prices 1980-1990* <https://www.macrotrends.net/1369/crude-oil-price-history-chart> Accessed: 22.02.2022.

Macrotrends.net [2024]a.: *Crude Oil Prices – 70 Year Historical Chart* <https://www.macrotrends.net/1369/crude-oil-price-history-chart> Accessed: 13.05.2024.

Macrotrends.net [2024]b. : *WTI Crude Oil Prices - 10 Year Daily Chart*
<https://www.macrotrends.net/2516/wti-crude-oil-prices-10-year-daily-chart> Accessed:
23.08.2024.

Martyniuk, Y. [2024]: *How Ukraine's Lukoil Ban Threatens Hungary's Cheap Russian Oil Lifeline* Euromaidan Press <https://euromaidanpress.com/2024/07/26/how-ukraines-lukoil-ban-threatens-hungarys-cheap-russian-oil-lifeline/> Accessed: 01.08.2024.

Mohapatra, N. K. [2016]: *Energy Security Paradigm, Structure of Geopolitics and International Relations Theory: from Global South Perspectives* GeoJournal (2017) 82:687-700 DOI 10.1007/s10708-016-9709-z

Moran, D., Russel, J. A. [2009]: *The Militarization of Energy Security* in Moran, D., Russel, J. A. (eds) [2009]: *Energy Security and Global Politics: The Militarization of Resource Management* Oxon, Routledge ISBN 9780415579667

Morgenthau, H. J., Thompson, K. W. [2006]: *Politics Among Nations – The Struggle for Power and Peace* Seventh Edition McGraw-Hill New York ISBN 978-0-07-289539-1

Oil and Energy Trends [2023]: *World Proved Crude Oil Reserves – At Year End (billion barrels)* Oil and Energy Trends: Annual Statistical Review, Vol. 44 Issue 1 pp. 19-22, John Wiley & Sons Ltd. <https://doi.org/10.1111/oets.12136> Accessed: 05.06.2024.

Paul, T.V. [2004]: *Introduction: The Enduring Axioms of Balance of Power Theory and Their Contemporary Relevance* in Paul, T.V.; Wirtz, J.; Fortman, M. [2004]: *Balance of Power – Theory and Practice in the 21st Century* Stanford University Press, Stanford ISBN 978-0804750172

Paul, T.V., Wirtz, J., Fortman, M. [2004]: *Balance of Power – Theory and Practice in the 21st Century* Stanford University Press, Stanford ISBN 978-0804750172

Paul, T.V. [2005]: *Soft Balancing in the Age of U.S. Primacy* International Security 30(1) pp. 46-71

Paul, T.V. [2018]: *Restraining Great Powers – Soft Balancing from Empires to the Global Era* Yale University Press, New Haven & London ISBN 978-0300228489

Ripsman, N. M., Taliaferro, J. W., Lobell, S. E., [2016]: *Neoclassical Realist Theory of International Politics* Oxford University Press, 1st edition ISBN 01998998258

Ross, M. L. [2011]: *Will Oil Drown the Arab Spring?* Foreign Affairs
<https://www.foreignaffairs.com/articles/middle-east/2011-08-19/will-oil-drown-arab-spring>
Accessed: 10.01.2022.

Schweller, R. [1998]: *Deadly Imbalances: Tripolarity and Hitler's Strategy of World Conquest* Columbia University Press ISBN: 978-0231110730

Schweller, R. [2003]: *The Progressiveness of Neoclassical Realism* in Elman, C., Elman, M. F. [2003]: *Progress in International Relations Theory – Appraising The Field* MIT Press ISBN: 9780262272285 <https://doi.org/10.7551/mitpress/5627.001.0001> Accessed:
02.08.2024.

Stebinger, E. [1920]: *US Geology Survey Annals of the American Academy of Political Science* quoted in Denny, L., Knopf, A. A. [1928]: *We Fight for Oil* ISBN: 9780000006264 in Jenkins, G. [1997]: *World Oil Reserves Reporting 1948-96: Political, Economic and*

Saját Publikációk

Könyvrészlet (Konferenciaközlemény)

Mezei, A. [2019]: *Geopolitical Imperatives of Norway* in Benczés, I., Kaponyi, E., Szerényi, Zs. [2019]: *1st International PhD Conference of the International Relations Multidisciplinary Doctoral School of CUB : Conference Proceedings* Budapesti Corvinus Egyetem, Nemzetközi Kapcsolatok és Politikatudományi Doktori Iskola ISBN 9786155586491 pp. 116-120

Mezei, A. [2020]: *Competition for East Asia - Balancing Strategies of the USA against China* NORDSCI International Conference – Business and Management Law Political Science – Conference Proceedings, Book 2 pp. 121-130 ISBN 9786197495140

Könyvrészlet (Szaktanulmány)

Mezei, A. [2020]: *The End of the Superpower Era : Retrenchment of the USA and the Resurgence of Great Power Politics* in Szerényi, Zs., Kaponyi, E., Benczés, I. [2020]: *Contemporary Global Challenges in Geopolitics, Security Policy and World Economy* Budapesti Corvinus Egyetem, Nemzetközi Kapcsolatok és Politikatudományi Doktori Iskola ISBN 9789635038343 pp. 121-135

Folyóiratcikk (Szakcikk)

Mezei, A. [2019]: *The Trusteeship Council and State Failure – Trusteeship Systems and the Forgotten UN Organ in the 21st Century* *Köz-gazdaság* 14:1 pp. 87-102

Mezei, A. [2019]: *Oil Dependence, Strategy and Foreign Policy: The Case of Japan* *Köz-gazdaság* 14:3 pp. 216-226

Mezei, A. [2020]: *Balance of Power Theory and the 21st Century: Iron Law of International Relations or an Outdated Idea?* In *Statu Nascendi: Journal of Political Philosophy and International Relations* 3: 2 pp. 133-150

Mezei, A. [2024]: *Dependence on Oil and Gas Revenues as Foreign Policy Tools - The Case of Russia* – lektorálta és befogadta a *Köz-gazdaság - Review of Economic Theory and Policy* Journal. Várható publikáció: Vol. 19 No. 4 (2024) kiadvány